

Manansala

ENRIQUE S. VILLASIS

Birds in Flight, 1965

Hindi marami, kundi iisa. Dinakip sa bilis ng mga iglap upang mapiit
Sa ilusyon ng liwanag nang maitanghal sa holograpikong pag-iral
At makapagbigay-bigat sa kahulugan ng *gaan*. Dito, ganap niyang

Naituturo ang mga direksiyon ng kaniyang pagkakakulong. Lubos
Ang pagkakapurolo ng mga pakpak at ang pagaspas ay orkestradong
Pagkabasag ng mga salamin: manipis, pino, linyado. Nasa lapit ng ilaw

Ang tingkad ng paninilaw, katulad kung papaano kinikikilala sa ilalim
Ng bombilya ang nanahang sisiw sa itlog, upang mabakas ang kapal
Ng pamamalikmata sa laberinto ng pluralidad. Ngayon, kahit papaano,

Tila pumpon ito ng mga bogambilya sa palad, nangangarap makaalpas.

Na maaaring totoo ito ukol sa pagnanasa. Unang isinilid sa dibdib
Ang mga simpleng bagay na minahal noong kabataan: ang paghabol
Sa napatid na guryon, ang hindi pag-alintana sa kalabit ng mga tinik,

Ang pagyukod ng makahiya sa talampakan. Ganoon lamang ang kalayaan.
Hindi nakikipagpatintero sa mga anino. Hindi nakapiit sa multiplisidad
Ng mga huwad na hubog. Halos babasagin ngunit orihinal.

Birds of Paradise, 1965

Ganito ang pagkapaso sa mga hindi maipahayag na pagnanasa: banal at dilaw,

Katulad nitong tanawin ng papalubog na araw na laging handang tumunaw
Sa ating paningin at dibdib, at may hatid na hapdi ang nagpapaalam na liwanag

Sa ilalim ng pilik. Madalas natututo tayong manatiling nakapikit, hayaan ang bigat

Ng talukap, magpatangay sa pinipintig na hiling: ito ang simula ng bawat panalangin.

Sa isip, ang kawan ng mga ibon, mga bagwis ng hindi matinag na likhang kulimlim,

Tila may sinasagot: *ano ba ang hubog ng diyos?* Nabubuhay tayo sa pananalig
Sapagkat nakamasid sa atin ang dilim. Halimbawa: ang dagim, ang dala nitong lamig.

Kaya naghahanap tayo ng mga kilalang kamay. O ang mga pamilyar na pagaspas.

Sa dilim, ang paghigit sa pandama: ang paglagablab ng nakalingkis na palad,
Ang kaluskos ng mga bumabangkang balahibo sa hangin padaong sa maalkitrang

Pag-iral ng grabedad. Sa pagkakadilat, ang nagaganap: umaahon ang kumpol-liwayway

Ng mga umiindayog na pakpak, tinutudla ang mga estrangherong estrelya, bitbit

Ang maghaponing init. Nilulusaw ng silaw ang kanilang dami't anino tila mga kuwit

Sa putol-putol na pangungusap ng pagdatal ng mga tala. Maiiwan tayong nahihimbing

Sa alingawngaw ng ilahas nilang pag-awit, dagit-dagit ang lahat ng ating hinihiling.

Birdman, 1973

May mga tag-araw na katulad nito: may mga inilalakong ibon
At ang harmoniya ng kanilang pagkakabilanggo’y nakakakuyom
Ng puso at nakakapukaw ng mingaw. Doon ito sa may simbahan.
Nauunawaan ko na ngayon ang Mesiyas nang binaklas niya
Ang bawat hawla at isinubo sa kalawakan ang mga binagwisang
Hinagpis. Nagsasalimbayang alkemiya ng mga kulay ang natatanaw
Tulad ng biglaang paglipad ng napigtal na banderitas ng nakaraang
Pista, napadapo sa kandong ng mga yero. Ito na ang parang at gubat
Sa kanila. Nakakalansi ang bawat butil sa ating palad tila maamong
Labangan ang naghahain. Minsan, noong nakaraang digma, tinuruan
Ang mga kalapating magpiloto ng bomba. May kapalit na makakain
Sa tamang pagtuka sa itinutudla sa mapa. Higit sa mga mandaragit
Sila hinuhubog. Natigil ang proyekto nang nakilala ng kanilang tuka
Ang mga kandado. Lumiliwayway sa panginorin ang maiindayog
Na pagkaway samantalang naiiwang nakabitin sa buntong-hininga
Ang kanilang mga amo. Kailangang lumayo ng mamang naglalako.
Kakalampag sa pagaspas ng mga pakpak ang mga kulungang kawayan.
Sansaglit, tila naroroon sila sa ilog, umaawit ng kanilang iniibig na himig.

White Birds Dark Shadows, 1962

*“Kung ang kabihasnang ito ay patungo
Sa daang madugo na apoy ang dulo,”
Teo S. Baylen*

Ito ang sandali ng pagkagunaw: liwanag laban sa liwanag ng apokalitikong
pagliyab,
Tinutupok ang panatag na balangkas ng umaga. Madaling sabihing
nasmusunog maging
Ang mga ilahas na ningas. Nagkakabuhay ang aral ng hunyango—sa
panahon ng gimbab

Nagbabago lahat ng kulay: nagsasadilaw ang langit na bughaw. Sa pagkakataong ito,
Dinadagit ng pumpon ng mga ibon ang kanilang mga anino tulad ng mga ayudanteng
Tinatakas ang bandera sa harap ng pagkagapi. Batid nilang maiiwan silang bakas-anino

Sa gilid ng bundok kung hindi makakalayo na tila laberinto ng mga sinaunang petroglipo:
Mga banghay ng minsang malalayang nilalang. Pagmasdan: pumapailanlang ang kaselanan
Ng kanilang pagpagaspas sa nakakalusaw na silaw: manipipis na bagwis at bangis kahawig

Ng mga talulot ng sampagang sumasalimbad matapos pagpipitasin ng hangin. Pagkasigasig
Ang unang natutuhan ng mga nais mabuhay kahit kumukulo ang kalamnan ng pakpak,
Nabubura sa paningin ang paroroonan. Nais kong maniwala na naroroon ang paraiso

Ngunit ikinahihiya ako ng mga salita. Wala sa mga ito ang makakapagpapaagan sa pagsabog,
Marahil, *katahimikan*. Katahimikan pagkatapos ng bawat panalangin; katahimikan pagkatapos
Ng punit-punit na pag-awit ng mga migranteng ibon—ipinipintig ang wasak nating daigdig.

Birds, 1981

Na maaaring hindi ukol sa sinauna nating pagnanasang makalaya ang ipinabatid ng kanilang paglipad.
Sa sandaling ito, ang pagkakapiit ng kanilang anino sa kuwadro ng umaagos na estuwaryo; na patuloy na
Napipilipit ang hubog upang maging aparisyon ng hangin. Paanyaya ito upang kilalanin ang daigdig.

Naririto't binibigyang-katibayan ang pag-iral ng pagkakaisa ng kalikasan:
ang pagbukas ng ating mga sarili
Sa panalangin; ang pananalig sa pagsimula ng pag-ibig. Marahil sa ganito
nagsimula ang lahat: sangsang
Ng akwatikong mundo, hapdi ng init ng hangin, at kumpol ng
tigmamanukin. May hatid na pagbibigat

Sa kanilang dibdib ang nangangalay na pakpak at ang kahabaan ng
pangitain ng kawalang katiyakan.
Lagi ang paninindigan sa pagsalimbay—ang hindi panghihinayang sa mga
lagas na balahibong natutong
Humimpil sa naghihinalong sandali. Tulad din ito ng mahabang patlang
matapos ang isang pagtatapat.

Bankusay Seascape, 1940

Ukol sa pangungulila: tanging talinghaga ang batid nating maiaalok ng
dalampasigan—
Pagpapaalala na saklot tayo ng mga alon at mahapdi ang pagkaskas ng alat
sa talampakan.
Laging may nakatanaw, nag-aabang sa pagaspas ng pamilyar na layag ngunit
manaol lamang
Ang iniluluwal ng abot-tanaw, magilas na emperador ng hungkag na
imperyo. Nasa bingit
Ng pag-aalinlangan ang bawat paghatid ng kabiyak sa mangingisda. Lagi
ang pangangailangan Sa pamamaalam: ang pagtanim ng halik sa
pisngi, ang paghahabilin ng pag-iingat.
May pinangangambahan sapagkat nagmamahal. Minsan, may makatang
nagpaangkin
Sa kalungkutan ng tadyang ng aplaya: *lahat, pati puso ay naagnas*; na tila
ang tanging Pagkakakilala sa tabsing ay ang pagpintig ng mga nilimot
na lihim ng pag-ibig; na ang simbolo'y Sisibol sa mga panibagong
panibugho. Kaya may nagtitipon ng mga biyak na kabibe, Naghahanap
ng mga kahulugan sa gaspang ng apdo ng bato. Naririto ang kasaysayan
Ng mingaw. Papaano ba lilimutin *ang daliring garing at sakong na wari'y
kinuyom na rosas?*

Maging ang ngalan ng dating kasintahan ay inangkin ng paparating na
bagyo, na lagi't lagi'y
May panata ng paglipol. Namamahay ang alaala sa kuyom na puso tulad ng
mga kubling sigaw
Sa tambuli—na salaysay ng mga sinauna nating pagkabigo. Samantala, sa
laot, habang hibang
Sa paniniwala na may makakabalik, ang dalampasigan ay isa lamang sa mga
nakalatag na kislap
Sa alat—humihiling na muli silang kilalanin tulad ng mga tingin na kay
daling limutin.

Philippines Mother and Child, 1965

Nilalagnat ang liwanag mula sa gasera. Tanging ito
Ang pagmamay-ari nila. May ilang alam na alamat ang ina:
May nagmula sa matatandang sibilisasyong ginilitan ng digma,
Nilamon ng ating pagkalimot. Sa bawat pagtatapos ng salaysay
May nabibitak na pag-ibig. Ito lamang ang kaniyang maiaalok
At ang isandipang liwanag. Nagliliyab ang mga alaala habang
Tinutupok ang mga salitang walang mukha katulad ng *ama*.
Na ang bawat pakikipag-usap sa anak ay isang panunulay
Sa kasinungalingan. Naninimbang ang pag-asa sa mumunting
Ngiti ng anak, sa nagpupumintig na nakapiit na tinig at pilit
Bumubuo ng pantig na aalo sa kaniya. Hindi maaaring matulog
Ngayong gabi. Sa labas nakanguso ang himagsik ng nagdidilim
Na hangin. May nunal sa talampakan ang sanggol at sa tuwing
Dumadagundong, itinatago ng kaparehas ang nagtatakda
Ng tatahakin niyang tadhana. Papatuluyin niya sa bibig ang gatas.
May pangil ang dilim na sasagpang sa ningas at bago tabingan
Ang kanilang paningin, magsisimulang magsalaysay ang ina
Ukol sa batang kumain ng kidlat at naging isang alitaptap.